

LJUBICA I DANICA S. JANKOVIĆ, NARODNE IGRE ZA DECU, Savet za vaspitanje i brigu o deci SR Srbije, Gradski odbor Saveza za društveno vaspitanje dece Beograda, Dom pionira — Centar za pokret i igru, Beograd 1971, 59 str.

Postoji stalna potreba za literaturom koja će se baviti narodnim plesovima i igrama za djecu. Svaka publikacija takva sadržaja dobro je došla, pa tako i ova najnovija sestara Janković.

U uvodu u kojem se pedagozi pripremaju za prenošenje narodnih plesova djeci stoji niz vrijednih napomena, od kojih valja istaknuti ove: ne treba djecu zamarati koreografijama, već im prikazivati autentične narodne plesove pogodne za dječji uzrast; ne treba se služiti gimnastičkom terminologijom niti onom za balet i ritmiku, već terminologijom za narodne plesove; narodne plesove treba birati prema uzrastu đaka itd.

O nedostacima i nedosljednostima primjene sistema znakova sestara Janković za bilježenje i objašnjavanje narodnih plesova već je bilo dosta pisano. Primjedbe u cijelosti vrijede i za ovo izdanje. Kratak sadržaj analitičko-sintetičkog sistema Lj. i D. Janković za istraživanje narodnih plesova dobro je došao svakom onom koji se želi baviti primjenom narodnih plesova. Na kraju ovog odsjeka načinjena je jedna krupna pogreška: uz nabrajanje naroda čije su plesove opisivale sestre Janković navodi se uz hrvatski i dalmatinski kao poseban narod.

Čitatelju se daje bibliografija važnijih radova sestara Janković, što je vrijedno pažnje, a zatim slijede opisi pojedinih plesova, među kojima ima na žalost i nekih nepotpunosti (naročito što se tiče podrijetla), pa čak i netočnosti. Kao primjer ističem jedan od rijetkih plesova uzetih iz Hrvatske, *Mi smo djeca vesela iz Velikog Bukovca kod Varaždina*, a radi se zapravo o komponiranom plesu za predškolsku djecu, koji uopće nije narodni ples. I još jedna zamjerka. Među plesove za djecu ne bi trebalo stavljati takve koji sadrže stihove:

Bog da ubije majka ti
Majka ti, pa i tatka ti.

Ivan Ivančan

KARL BAUMGARTEN, HALLENHÄUSER IN MECKLENBURG, Eine historische Dokumentation, Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Zentralinstitut f. Geschichte, Wissenschaftsbereich, Kulturgeschichte u. Volkskunde. Volkswissenschaftliche Veröffentlichungen, Bd. 54, Akademie-Verlag, Berlin 1970, str. VII+164+20 str. slikovnih priloga.

U DR Njemačkoj mnogo se naučno radi na proučavanju i istraživanjima narodnog graditeljstva. Napori u tom smjeru urodili su izvanrednim i bogatim plodovima. Sabran je i objelodanjen materijal iz svih najvažnijih pokrajina. Izdane su publikacije i monografije o narodnom graditeljstvu Mecklenburga, Brandenburga, područja srednje Labe, Saske i Thüringena. Iako težište istraživanja počiva uglavnom na socijalno-ekonomskom razvoju sela, nisu pušteni s vida ni historijski aspekti, koji još nisu u potpunosti istraženi, a koji ukazuju na nove putove kojima treba da se upućuje kompara-

tivna nauka o narodnom graditeljstvu. Iako su istraživanja navedenih područja veoma zanimljiva, za nas je osobito zanimljivo neobično područje velikih seljačkih kuća s trijemovima u pokrajini Mecklenburg.

Malo ima djela o narodnom graditeljstvu koja tako iscrpno, naučno dokumentirano povezuju građu s naučnim rezultatima, kako je to uspjelo autoru Baumgartenu. On je godine 1961. proučavao na terenu preostale seoske kuće s trijemovima (Dielen). Posjetio je u to vrijeme oko 500 sela u Mecklenburgu, pregledao i proučio oko 400 zgrada. Oko 150 objekata je izmjerio. U uvodu je prikazana prije svega starija dokumentacija. Izbor dokumentacije obavljen je s dvaju gledišta: a. prema današnjem broju kuća s trijemovima u Mecklenburgu; b. prema sadašnjoj starosti objekata.

Nadalje, redoslijed nije načinjen po pokrajinama, već po tipološkim gledištima. Učinjeno je to stoga, što pejzaž Mecklenburga ne pokazuje tako markantne razlike koje bi se odražavale u oblikovanju seoske arhitekture. Kao osobit princip istaknuto je da se u dokumentaciji nastojao za svaki objekat utvrditi i prikazati historijski razvoj. Na terenu se često utvrdilo da su zgrade starije i po čitavo stoljeće nego što je odavala njihova prostorna slika, jer su se naknadno, uslijed povećanih zahtjeva svoga vremena, bitno izmijenile i povećavale, pa je to i u crtežima objašnjeno.

U knjizi je iscrpno prikazano 47 kuća s trijemovima u nacrtima, crtežima i opisima. Ovi objekti pripadaju trima različitim oblicima, od kojih je 17 prolaznih kuća, 9 tzv. »flet«¹ kuća s bočnim ulazima, a 21 je s mješovitim oblicima. Pri opisivanju — ukoliko je to bilo moguće — istraženi su i socijalno-ekonomski uzroci koji su utjecali za razvitak kuća. Po starosti dosežu zgrade od izmaka 16. stoljeća sve do 20. stoljeća. Opisane su i zgrade malo-posjednika seljaka kao i seljaka radnika ukoliko imaju kuću s trijemom. Već ovo pokazuje da je slika mecklenburškog sela svojedobno oblikovana isključivo od kuća s trijemovima.

U drugom dijelu povezani su pojedinačni rezultati te je prikazana povijest vanjštine. Ona vodi od dubokog okapa u 16. stoljeću k lomljenom zabatu u drugoj polovici 17. stoljeća. Socijalne razlike dovode do različitih oblikovanja zabata. Interesantne su promjene nastale oko 1800. godine. U to je doba okap kuće smješten prema ulici, i to prema uzoru veleposjedničkih gospodarstava, što je dovelo do odumiranja tradicionalnih načina oblikovanja središnjih oblika i čini prijelaz gospodarskom dvorištu sa stambenom zgradom, stajom i sušom. Na zapadu Mecklenburga kuće su okrenute za 180°, pa se dio za stanovanje nalazi uz ulicu. I to je oponašanje gradskih kuća. U 20. stoljeću dolazi do ponovnog povratka na staro, tako da se zabat s gospodarskim dijelovima objekta nalazi prema cesti.

Na zapadu Mecklenburga sačuvana je, prema tome, tradicija kuće s trijemom sve do 20. stoljeća.

Djelo završava pregledom historijskog razvoja prostorne slike, što je svakako najvažniji dio ovog djela. Iz pregleda se razabire da se uslijed kvalitativnih promjena u stanovanju u toku stoljeća mogu razabrati 4 socijalna perioda. U prvom se periodu stanuje u trijemu, u istom prostoru zajedno sa stokom. U to doba nema još zatvorenih stambenih prostora (od 14. stoljeća do kraja 16. stoljeća). Nadovezuje se doba u kojem se prema vremenskim okolnostima godišnjih doba stanuje u trijemu ili u sobi. Novost

je toga vremena soba opremljena pećima. Ljeti se stanuje u prigratku uz dnevni boravak (»Lucht«) a zimi u dnevnom boravku (do sredine 18. stoljeća). Nakon toga napušta se zajedničko stanovanje u dnevnom boravku. Seljak s obitelji stanuje u velikoj sobi i zimi i ljeti. Za spavanje postoje posebne komore, tzv. kmetske komore, za muške i ženske, i spavaonica za djecu (do sredine 19. stoljeća).

Sada se seljakova obitelj dijeli, pa se stanuje odijeljeno u malim komorama. Postoji seljakova soba, roditeljska soba, soba za družinu, te »dobra« soba — prema gradskim uzorima, za zajednički boravak ukućana.

Time završava tradicionalna dioba prostorija seljačke kuće s trijemom. Usput teče i nekoliko popratnih razvojnih pojava, kao nastanak kuhinje, izmjena smještaja staje i drugo.

Djelo obuhvaća i analize konstrukcije, koje su vrlo komplicirane jer se radi o objektima s razmjerno velikim rasponima krovova. Te konstrukcije oblikuju objekte s ugradnjom stambenih dijelova.

Ovo je djelo rezultat dinamičnog promatranja historijskih i socijalno-ekonomskih prilika kako se očituju i odrazuju u narodnom graditeljstvu kroz stoljeća u Mecklenburgu u originalnim i osebujnim seljačkim zgradama s trijemovima. Autor dr Karl Baumgarten svojim velikim stručnim znanjem, iskustvom i trudom obogatio je literaturu o narodnom graditeljstvu jednim značajnim djelom.

Aleksandar Freudenreich

ALEKSANDAR DEROKO, NARODNO NEIMARSTVO, I—II. Spomenik CXVIII, Odeljenje društvenih nauka NS 20, Srpska akademija nauka, Beograd 1968, 276 str. (od toga 214 tabla) i 284 str. (od toga 224 table).

U prvoj je knjizi prikazana stara seoska kuća a u drugoj knjizi stara varoška kuća. Osvrćemo se na prvu knjigu.

Veliki broj veoma lijepih, dobrih i instruktivnih crteža i fotografija, okupljen na jednom mjestu, čini zoran prikaz oblika nastambi i nekih detalja kuća, te pojedinih primjeraka namještaja seljačkog doma od najjednostavnijih oblika do veoma složenih izvedbi. Iako među seoskim nastambama nema primjeraka starijih od 200 godina, može se ipak pretpostaviti da su do danas sačuvani primjerci tradicijske arhitekture veoma stari jer su ti oblici zbog konzervativnosti seoskog stanovništva sporo evoluirali, kako to u ovom djelu konstatira Deroko. Pišući o tome, autor navodi i historijske vijesti, kako o kući kod Slavena u doba seobe, tako i posebno o kući Srba, od Prokofija pa sve do XIV st. Među ostalim raspravlja o starim nazivima za selo i kućište, odnosno samu nastambu. Dalje konstatira da je za karakteristike seljačke kuće od velike važnosti način života, materijal koji stoji seljaku na raspolaganju za gradnju, kao i klimatske prilike te tradicija i utjecaj susjeda. Želja je autorova bila da iscrpno prikaže oblike seoskih nastambi u Srbiji i materijal od kojega su građene, a u grubim crtama i način izvođenja gradnje, dok je kućama u ostalim krajevima naše zemlje u skladu s programom pisca pridano mnogo manje pažnje. Veoma je kratak i osvrtna na seoske kuće u susjednim zemljama, koji je ograničen samo na konstatacije o rasprostranjenosti nekih jednakih oblika stanovanja i izvan